

HOẠT ĐỘNG YÊU NƯỚC CỦA GIÁO VIÊN VÀ HỌC SINH THỦ DẦU MỘT – BÌNH DƯƠNG TRONG VÙNG ĐỊCH TẠM CHIẾM (1954 – 1975)

Nguyễn Văn Hiệp – Phạm Văn Thịnh

Trường Đại học Thủ Dầu Một

TÓM TẮT

Hoạt động yêu nước của giáo viên, học sinh, sinh viên vùng tạm chiếm ở Thủ Dầu Một – Bình Dương là một bộ phận đặc biệt quan trọng của mặt trận đấu tranh chính trị công khai trong lòng địch trong kháng chiến chống Mỹ. Ngay sau hiệp định Giơnevơ 1954, nhiều trường học ở Thủ Dầu Một đã xây dựng cơ sở cách mạng, một số giáo viên đứng ra vận động giáo viên, học sinh và nhân dân đấu tranh chống tổ cộng, diệt cộng, chống bắt lính, đòi dân sinh dân chủ. Những năm sau đó, Thủ Dầu Một là nơi diễn ra nhiều cuộc đấu tranh với những hình thức phong phú, sáng tạo (mít tinh, biểu tình, rải truyền đơn, làm báo, sinh hoạt văn nghệ...), thu hút đông đảo giáo chức và học sinh tham gia. Một số giáo viên, học sinh tích cực tham gia hoạt động vũ trang, biệt động, nhiều tấm gương chiến đấu và hy sinh anh dũng. Cùng với các hoạt động ở vùng giải phóng, phong trào đấu tranh của giáo chức và sinh viên học sinh Thủ Dầu Một – Bình Dương trong vùng tạm chiếm đã để lại những giá trị đặc sắc, tô thắm thêm lịch sử truyền thống vẻ vang của ngành giáo dục tỉnh Bình Dương.

Từ khóa: *giáo dục, cách mạng, đấu tranh, trường học, yêu nước*

1. Các hoạt động yêu nước của giáo viên và học sinh ở Thủ Dầu Một dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam hình thành từ rất sớm. Trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp tái xâm lược, tại các vùng tạm chiếm, nhiều giáo viên đã tìm cách tổ chức các lớp học tại tư gia, đưa các nội dung giáo dục tiến bộ vào trường học nhằm giúp học sinh hiểu rõ chính sách của cách mạng. Có lớp học được bố trí canh gác, khi báo động tài liệu được cất giấu vào ống tre, bồ lúa, học sinh tản ra các nhà xung quanh hoặc giả đi làm. Ở các trường học vùng tạm chiếm, giáo viên tìm cách lồng ghép vào chương trình dạy học những nội dung cách mạng và kháng chiến...

Từ năm 1954, chính quyền Mỹ – Diệm được dựng lên ở miền Nam với mục tiêu

chống chủ nghĩa cộng sản và phong trào cách mạng. Lĩnh vực giáo dục được coi là một mặt trận chống cộng sản quan trọng. Cơ quan phát triển quốc tế Hoa Kỳ nêu rõ mục tiêu của việc tổ chức nền giáo dục ở miền Nam là bình định cơ quan giáo dục, đóng góp trực tiếp vào công cuộc bình định qua các chương trình giáo dục tiểu học và giáo dục tráng niên ở miền Nam Cộng hòa. Mục tiêu đào tạo mẫu người có tư tưởng quốc gia chống chủ nghĩa cộng sản và những người phục vụ cho bộ máy quản lý xã hội, đào tạo những công nhân lành nghề để phát triển miền Nam theo hướng kinh tế tư bản chủ nghĩa là sợi chỉ xuyên suốt trong kế hoạch phát triển giáo dục của chính quyền.

Đối với cách mạng, ngay từ những ngày đầu của cuộc kháng chiến chống Mỹ,

Đảng Lao động Việt Nam đã xác định phong trào đấu tranh của giáo viên, học sinh – sinh viên trong vùng tạm chiếm là một mặt trận, một bộ phận đặc biệt quan trọng của phong trào đấu tranh chính trị công khai trong lòng địch, một trong những lực lượng nòng cốt để xây dựng liên minh công – nông – trí thức trong mặt trận thống nhất. Các tổ chức Đảng, Đoàn thanh niên phải lãnh đạo được phong trào học sinh, sinh viên để làm nòng cốt, điểm phát động, làm ngòi nổ cho các phong trào đấu tranh ở các thành phố, trung tâm kinh tế – chính trị của địch. Với chủ trương đó, công tác xây dựng cơ sở Đảng trong các trường học và lãnh đạo phong trào đấu tranh của giáo viên, học sinh, sinh viên rất được chú trọng và quan tâm chỉ đạo chặt chẽ suốt thời kỳ chống Mỹ; trường học trong vùng tạm chiếm thường là nơi bùng nổ các phong trào đấu tranh công khai chống Mỹ và chính quyền Sài Gòn.

Ở Thủ Dầu Một, sau hiệp định Giơnevơ, cùng với các hoạt động đấu tranh đòi dân sinh, dân chủ, đòi thi hành hiệp định và tổng tuyển cử thống nhất đất nước, Đảng bộ Thủ Dầu Một tích cực xây dựng lực lượng nòng cốt, cài cắm cơ sở vào các trường học, hình thành tổ chức “Hiệu đoàn học sinh” để tập hợp học sinh và giáo viên yêu nước phối hợp đấu tranh trong các phong trào đòi dân sinh, dân chủ và hòa bình.

Ở tỉnh lỵ Thủ Dầu Một, trường tư thục Đức Trí và trường tư thục Nguyễn Trãi là nơi quy tụ được khá nhiều giáo viên yêu nước và các thầy cô giáo đã tham gia kháng chiến chống Pháp. Trường Đức Trí (còn có tên gọi khác là trường Bồ Đề), là nơi dạy học và hoạt động của các thầy cô giáo Trần Văn Hoành, Phan Thị Khê, Hồ Hảo Hớn, Lê Võ Dân... Thầy Hồ Hảo Hớn nguyên là cán bộ Ban Thông tin Tuyên truyền khu 8

và Viện Văn hóa Kháng chiến Nam Bộ trong thời kỳ chống Pháp, được phân công ở lại miền Nam, thầy tiếp tục hoạt động tại Sài Gòn làm công tác vận động trí thức với bí danh Nguyễn Văn Chiêu. Hoạt động bán công khai, thầy đi dạy ở các trường tư thục như Việt Nam Học đường, Chu Mạnh Trinh, Nguyễn Huệ... ở Sài Gòn, Thủ Dầu Một, Mỹ Tho, Gò Công... gây ảnh hưởng trong giới học sinh bấy giờ. Trường tư thục Đức Trí là nơi thầy Hồ Hảo Hớn đã đến dạy và gây dựng cơ sở cách mạng.

Trường Nguyễn Trãi cũng là một cơ sở cách mạng ở tỉnh lỵ. Ở đây có các thầy giáo Nguyễn Văn Đổ, Phạm Văn Thành, Vũ Văn Huệ, Huỳnh Văn Cường, Lương Văn Minh, Trần Văn Hoành, Nguyễn Văn Lắc phần lớn là các giáo viên và cán bộ kháng chiến được bố trí ở lại công tác...

Với vỏ bọc hợp pháp, các thầy cô giáo vừa gây dựng cơ sở, vừa tìm cách khéo léo đưa các nội dung yêu nước, chống ngoại xâm vào chương trình dạy học. Điển hình như thầy Phạm Văn Thành – vốn là một cử nhân Luật khoa và đã dạy môn lịch sử nhiều năm – đã tích cực đưa vào bài giảng cho học sinh tinh thần độc lập dân tộc, đấu tranh chống xâm lược của cha ông, nêu các tội ác của chủ nghĩa thực dân đế quốc...

Vừa gắn kết nội dung yêu nước và cách mạng vào trường học, các thầy cô giáo vừa tích cực xây dựng cơ sở để hoạt động. Năm 1957, các nhà giáo yêu nước ở Thủ Dầu Một đã bí mật lập ra 4 tổ nòng cốt. Tổ 1 gồm các thầy Nguyễn Văn Răng (ở Bến Thê – Tân An), Nguyễn Văn Thái (quê Long An), Nguyễn Thanh Vân (Củ Chi), Nguyễn Quốc Phú (Tân Định – Bến Cát). Tổ 2 có các cô giáo Nguyễn Thị Hạnh, Huỳnh Thị Tuyết Mai, Trần Hồng Phước (Sài Gòn). Tổ 3 có các thầy Trần Văn Đầu,

Nguyễn Văn Khương (Bến Cỏ). Tổ 4 có các thầy cô Phan Văn Can, Phan Thị Thân, Phan Văn Phát, Nguyễn Văn Dân... Tổ 1, tổ 2 và tổ 3 hoạt động tại thị xã Thủ Dầu Một dưới sự chỉ đạo trực tiếp của đồng chí Nguyễn Văn Hẹ – Thị ủy viên thị xã Thủ Dầu Một; tổ 4 hoạt động tại trường Tân Phú Trung 2 (huyện Củ Chi).

Với những nhóm nòng cốt trên đây, giáo viên và học sinh Thủ Dầu Một đã tổ chức nhiều hoạt động đấu tranh như: đòi thành lập Hiệu đoàn trong các trường học, đòi giảm học phí, tổ chức đoàn văn nghệ học sinh hát những bài ca kháng chiến nhằm động viên lòng yêu nước trong đồng bào...

Gắn liền với phong trào học sinh thị xã Thủ Dầu Một, những giáo viên “hồi cư” (tức những người ở vùng kháng chiến trước đây về dạy học trong vùng địch kiểm soát) dù bị mật thám theo dõi gắt gao, vẫn tìm cách lòng ghép nội dung giáo dục yêu nước và tinh thần dân tộc trong các môn Văn – Sử – Địa, khước từ giảng dạy môn Giáo dục công dân (môn học nhằm tuyên truyền cho các luận điệu chính trị phản động của địch). Nhiều giáo viên bị địch bắt hoặc phải chuyển đi nơi khác dạy học, vẫn cố gắng bất liên lạc với các tổ chức cách mạng và tiến bộ như Hội Nhà giáo yêu nước Sài Gòn – Gia Định, Nghiệp đoàn Giáo dục tư thực Việt Nam... và nhận sách báo bí mật về phổ biến cho đồng nghiệp, cho học sinh. Một số thầy giáo tích cực đứng ra thu thập chữ ký của đồng bào để làm kiến nghị tập thể đòi hiệp thương tổng tuyển cử, thống nhất đất nước.

2. Sau phong trào đồng khởi, được sự hướng dẫn của Mặt trận Dân tộc Giải phóng miền Nam Việt Nam, Hội Liên hiệp Sinh viên Giải phóng miền Nam được thành lập vào năm 1961 và tiếp đó, năm 1963, Hội Nhà giáo Yêu nước miền Nam

Việt Nam ra đời tạo điều kiện cho các hoạt động yêu nước của giáo viên, học sinh, sinh viên ngày càng sôi nổi. Đặc biệt từ những năm 1964 – 1965, sinh viên cho ra tờ báo “Suối thép”, học sinh ra tờ “Lửa thiêng”, Tổng hội sinh viên Sài Gòn có tờ “Sinh viên”... nhiều chủ đề về giáo dục lòng yêu nước cho bạn trẻ được phổ biến rộng rãi trong học sinh, sinh viên và tầng lớp giáo chức. Những hoạt động mạnh mẽ từ Sài Gòn lan nhanh và ảnh hưởng mạnh về Thủ Dầu Một. Các trường trung học Trịnh Hoài Đức (An Thạnh – Lái Thiêu) và trường trung học Châu Thành (Tân Phước Khánh) có nhiều hoạt động sôi nổi.

Ở trường Trịnh Hoài Đức, giáo viên và học sinh tích cực hưởng ứng cuộc đấu tranh chống phá áp chiến lược; nhiều giáo viên và học sinh đã dùng ruột cau vẽ khẩu hiệu đả đảo nguy quyền Sài Gòn, ủng hộ Mặt trận dân tộc giải phóng miền Nam Việt Nam. Chi bộ An Thạnh còn tiến hành vũ trang tuyên truyền phát động phong trào yêu nước trong học sinh, giáo viên ở trường Trịnh Hoài Đức, tổ chức các hoạt động đấu tranh chính trị như mít tinh, biểu tình, bãi khóa và động viên nhiều học sinh thoát ly gia đình vào căn cứ tham gia các đơn vị vũ trang. Ở trường trung học Châu Thành, giáo viên và học sinh tổ chức treo cờ Mặt trận Dân tộc Giải phóng ngay trong trường học và tổ chức nhiều hoạt động văn nghệ với nội dung yêu nước và cách mạng.

Năm 1965, một số nhà giáo yêu nước ở Thủ Dầu Một đã tham gia Hội Ái hữu Giáo chức công lập bậc tiểu học như thầy Lưu Văn Lê, Trần Văn Đầu, Trần Bửu Hoàng. Tiếp đó, năm 1966, tổ chức Liên hiệp Giáo chức Việt Nam (gồm Nghiệp đoàn Giáo dục Tư thực người Việt gốc Hoa, Hội Ái hữu Cựu giáo chức sinh viên Đại học Sư phạm Sài Gòn, Hội Phụ huynh và ân nhân

học sinh Đô thành Sài Gòn – Chợ Lớn lần lượt ra mắt, trong đó có nhiều thầy giáo ở Thủ Dầu Một tham gia như Đỗ Hữu Trọng, Phan Lê Khảm, Lữ Phương... Trong điều kiện ấy, phong trào yêu nước của giáo chức, học sinh, sinh viên từ Sài Gòn lan nhanh về Thủ Dầu Một. Ở thị xã Thủ Dầu Một trong những năm 1965 – 1966, phong trào đấu tranh của giáo chức và học sinh bùng lên rất mạnh. Hình thức đấu tranh thường xuyên nhất là rải truyền đơn, mít tinh, biểu tình, tổ chức hội thảo, diễn thuyết. Trong năm 1966, hàng ngàn giáo viên và học sinh trường trung học Trịnh Hoài Đức, trường trung học Châu Thành đóng cửa trường, tổ chức mitting chống bắt lính, chống kìm kẹp và đàn áp học sinh, cảnh cáo một số giáo viên, giám thị làm mất vụ, yêu cầu chính quyền dịch thay đổi hiệu trưởng và thả học sinh bị bắt.

Đặc biệt, ngày 18/12/1966, tại trường trung học Châu Thành, các nhà giáo đã tổ chức hội thảo *Đại học hướng về một nền giáo dục dân tộc* với bài thuyết trình gây xúc động của cô giáo Tạ Thị Cúc. Buổi thuyết trình còn có cả đại diện chính quyền Sài Gòn như: trung tá tỉnh trưởng tỉnh Bình Dương, hội đồng tỉnh Bình Dương, đại diện Phật Giáo, Thiên Chúa giáo, Liên hiệp Nghiệp đoàn, Hội Phụ huynh học sinh, Ty Tiểu học, hiệu trưởng các trường công lập ở Thủ Dầu Một cùng đông đảo giáo viên, học sinh. Một số tổ chức trong ngành giáo dục ở đô thành Sài Gòn cũng về dự như đại diện Hội phụ huynh học sinh Đô thành, các nhóm giáo chức Sài Gòn, sinh viên các trường Văn khoa (nay là Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn), Khoa học (nay là Đại học Khoa học Tự nhiên), Đại học Sư phạm, các trường giáo sinh Sư phạm Sài Gòn, Sư phạm Long An, sư phạm Hậu Nghĩa (tỉnh Hậu Nghĩa – nay thuộc huyện Đức Hòa – Long An).

Sau bài thuyết trình, lần lượt 15 vị đại diện cho các tổ chức hội, đoàn thể, các nhóm tham gia lên diễn đàn phát biểu ý kiến thảo luận ủng hộ quan điểm, lập trường của nhà giáo Tạ Thị Cúc. Sau khi thảo luận sôi nổi, hội thảo đã kết luận với các nội dung: giáo dục Việt Nam không chấp nhận và lên án mọi du nhập văn hóa đồi trụy dưới bất kỳ hình thức nào, quyết tâm xây dựng một nền giáo dục dân tộc, phát huy tinh thần yêu nước, yêu đồng bào, yêu tổ quốc, hướng về mọi tầng lớp nhân dân trong xã hội, chỉ tiếp thu có chọn lọc những tinh hoa của nước ngoài thích hợp với Việt Nam, nhất là khoa học kỹ thuật để phục vụ mục đích kiến thiết xứ sở.

Hội thảo *Đại học hướng về một nền giáo dục dân tộc* đã quyết định thành lập *Liên chi hội giáo chức Việt Nam tỉnh Bình Dương* và bầu ban chấp hành lâm thời với sự tham gia của nhiều tổ chức hội và đoàn thể. Ngay sau hội thảo, các nhà giáo Nguyễn Quốc Phú, Nguyễn Xuân Vinh, Nguyễn Thanh Vân, Đỗ Hữu Trọng đã viết nhiều tin, bài phản ánh nội dung của hội thảo gửi đến báo Thần Chung với các bút danh Tân Phong, Đông Phong. Riêng nội dung buổi thuyết trình được in trên báo Thần Chung ngày 31/12/1966.

Cũng ngay sau hội thảo, *Liên chi hội giáo chức Việt Nam tỉnh Bình Dương* đã đi vào hoạt động với nhiều hình thức sôi nổi, cuốn hút nhiều giáo viên và học sinh tham gia. Đầu năm 1967, *Liên chi hội giáo chức Việt Nam tỉnh Bình Dương* đã cho xuất bản số báo xuân tập hợp những bài viết bày tỏ lòng yêu nước, phản đối chính quyền Sài Gòn phổ biến rộng rãi trong giáo giới trong và ngoài tỉnh. Cũng trong năm 1967, tổ chức Hội Ái hữu Giáo sinh sư phạm tỉnh Bình Dương cũng được thành lập để thu hút giáo viên ở các trường công lập. Đến

mùa hè 1967, hoạt động yêu nước của *Liên chi hội giáo chức Việt Nam tỉnh Bình Dương* bị lộ. Chính quyền tay sai bắt đầu đàn áp, truy bắt những người lãnh đạo phong trào. Các thầy giáo Trần Bửu Hoàng Châu, Nguyễn Quốc Phú, Đỗ Hữu Trọng, Phạm Thế Hà, Đỗ Văn Cửa lần lượt bị bắt giam và tra tấn dã man. Thầy giáo Nguyễn Quốc Phú bị tra tấn và hi sinh ngay tại Tổng Nha Cảnh sát, thầy giáo Trần Bửu Hoàng Châu bị giam và hy sinh tại Khám Chí Hòa. Một số thầy giáo (Phan Lê Khâm, Trần Văn Ân, Nguyễn Xuân Vinh) phải thoát ly vào căn cứ để tránh sự vây bắt của địch và tiếp tục hoạt động cách mạng.

Cùng với những hoạt động bí mật trên, các thầy giáo, cô giáo và học sinh vùng tạm chiếm ở Thủ Dầu Một còn tổ chức nhiều hình thức đấu tranh công khai hợp pháp như đấu tranh đòi tăng lương, đòi cải thiện ngạch bậc, đòi công bằng trong việc quy định bậc lương cho giáo viên phụ khuyết, chống quân sự hóa học đường. Giáo viên các trường tư thực đấu tranh đòi được hưởng quyền lợi như giáo viên công lập, đòi miễn thuế đối với trường tư thực, đòi hạ tiền thuê trường; học sinh tham gia chống thu học phí cao, chống các cuộc quên góp không vì mục đích nhân đạo... Nhiều giáo viên vùng tạm chiếm đóng vai trò nòng cốt trong việc đưa tin tức hoạt động của địch ra cho Tiểu ban Giáo dục tỉnh hoặc tổ chức đảng gần nhất.

3. Sau Hiệp định Paris, chính quyền Mỹ – Thiệu xúc tiến mạnh việc “Mỹ hóa” nền giáo dục. Để chống lại âm mưu của địch, nhiều thầy giáo, cô giáo ở Thủ Dầu Một đã công khai ủng hộ cuộc đấu tranh chống “Mỹ hóa” giáo dục. Các thầy giáo dạy sử, dạy văn công khai ủng hộ phong trào chống sửa đổi nội dung chương trình theo nội dung “Mỹ hóa” lai căng, phản đối

chính sách dùng máy để chuẩn hóa kiến thức học sinh theo kiểu Mỹ, phản đối ca hát những bài có nội dung chống cộng vào đầu giờ học hay trong buổi học, chống việc bắt giáo chức đi lao động công ích (thực chất là làm những công việc phục vụ chống phá cách mạng), chống học tập chính trị xuyên tạc lịch sử, nói xấu cộng sản và chống lại việc tên tỉnh trưởng bắt buộc giáo viên phải tập trung biểu tình hô khẩu hiệu “đả đảo cộng sản”.

Trong năm 1973, sau khi thoát ly vào căn cứ, đồng chí Nguyễn Xuân Vinh được phân công trở lại vùng tạm chiếm móc nối và gặp gỡ các cơ sở Hội Nhà giáo yêu nước tại Hồ Đá (xã Tân Phước Khánh). Từ đây các nhà giáo tiếp tục tập hợp lực lượng (gồm các thầy cô: Phạm Thế Hà, Nguyễn Văn Long, Nguyễn Văn Khá, Huỳnh Thị Ánh) gây dựng lại phong trào đấu tranh của giáo chức và học sinh. Với các hình thức như hội thuyết, viết báo, tuyên truyền và trực tiếp giảng dạy học sinh, các thầy cô giáo nỗ lực phê phán, lên án bản chất phản động và nô dịch trong nội dung giáo dục của chế độ Mỹ – Thiệu, hưởng ứng các hoạt động chống văn hóa phản động, đòi truy, tham gia tranh luận về chủ đề “nghệ thuật vị nghệ thuật hay nghệ thuật vị nhân sinh”, phong trào tự trị đại học.

Những năm 1973 – 1974, nhiều thầy cô giáo ở Thủ Dầu Một tham gia viết báo với nội dung đòi hòa bình, thống nhất theo tinh thần Hiệp định Paris, đòi tăng lương giáo chức, tổ chức kỷ niệm học trò Trần Văn Ôn... Cùng với các hoạt động đấu tranh chính trị, các thầy cô giáo còn tích cực tham gia nắm địch tình, sơ đồ tòa hành chính tỉnh, quy định phòng vệ của các cơ quan công quyền, danh sách những phần tử tay sai có biểu hiện chống phá phong trào đấu tranh cách mạng của giáo chức và nhân dân...

Có thể nói, phong trào đấu tranh của giáo viên, học sinh ở Thủ Dầu Một chống lại ách thống trị và văn hóa nô dịch của địch diễn ra liên tục với nhiều hình thức phong phú, từ thấp đến cao, từ những hoạt động văn hóa đến phong trào đấu tranh chính trị. Những cuộc đấu tranh của giáo viên và học sinh

thường giữ vai trò “ngòi pháo” cho nhiều phong trào chính trị ở vùng tạm chiếm. Những cuộc đấu tranh của giáo viên, học sinh, phụ huynh ở Thủ Dầu Một đã góp phần hạn chế phần nào tác hại của nền giáo dục thực dân mới trong kháng chiến chống Mỹ cứu nước trên địa bàn tỉnh Thủ Dầu Một.

**PATRIOTIC ACTIVITIES OF TEACHERS AND STUDENTS
OF THU DAU MOT – BINH DUONG IN THE AREA TEMPORARILY
OCCUPIED BY THE ENEMY (1954 - 1975)**

Nguyen Van Hiep - Pham Van Thinh

Thu Dau Mot University

ABSTRACT

Patriotic activities of teachers, pupils and students in the area temporarily occupied by the enemy in Thu Dau Mot - Binh Duong were a particularly important part of the public political battle against the U.S.A. Shortly after the Geneva Agreement in 1954, many schools in Thu Dau Mot built a revolutionary base. Some teachers campaigned other teachers, students and the people to fight against anti-communist, anti-communist killing, anti-soldier capturing and to demand democracy. The years after, Thu Dau Mot was the place where many struggles under abundant forms (meetings, protests, flyers, journalism, cultural activities, etc.), attracting many teachers and students. Some teachers and students actively engaged in armed combat and heroically sacrificed. Along with the activities in liberated areas, the struggle movement of teachers, pupils and students of Thu Dau Mot, Binh Duong in occupied areas has left its excellent value, contributing to the historical glorious tradition of education of Binh Duong province.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Đảng bộ tỉnh Bình Dương, *Lịch sử Đảng bộ tỉnh Bình Dương, tập 1 (1930–1975)*, NXB Chính trị Quốc gia, 2003.
- [2] Hội đồng chỉ đạo biên soạn lịch sử Đảng bộ miền Đông Nam Bộ, *Lịch sử Đảng bộ miền Đông Nam Bộ lãnh đạo kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ (1945 – 1975)*, NXB Chính trị Quốc gia, 2003.
- [3] Ban Thường vụ Tỉnh ủy và Bộ chỉ huy quân sự tỉnh Sông Bé, *Sông Bé lịch sử cuộc chiến tranh nhân dân 30 năm (1945–1975)*, NXB Tổng hợp Sông Bé, 1990.
- [4] Hội đồng biên soạn lịch sử Nam Bộ kháng chiến, *Lịch sử Nam Bộ kháng chiến, tập 2 (1954–1975)*, NXB Chính trị Quốc gia, 2012.
- [5] Sở Khoa học Công nghệ tỉnh Bình Dương, *Lịch sử chính quyền nhân dân tỉnh Bình Dương 1945–2005*, Đề tài KHCN, TS Lê Hữu Phước chủ nhiệm, Bình Dương, 2010.
- [6] Sở Giáo dục và Đào tạo tỉnh Bình Dương, *Lịch sử giáo dục Bình Dương từ đầu thế kỷ XX đến năm 2003*, Bình Dương, 2004.
- [7] Sở Văn hóa Thông tin tỉnh Bình Dương, *Thủ Dầu Một – Bình Dương đất lành chim đậu*, NXB Khoa học Xã hội, 1998.